

6.4

ONSDAGSSERIEN 12

Musikhuset kl. 19.00

Hannu Lintu, dirigent

Olli Mustonen, piano

Riitta Nelimarkka, visualisering

Claude Debussy / Colin Matthews: Preludier

24 min

La fille aux cheveux de lin

La puerta del vino

Bruyères

Des pas sur la neige

La cathédrale engloutie

Sergej Prokofjev: Pianokonsert nr 5 G-dur op. 55

23 min

I Allegro con brio

II Moderato ben accentuato

III Toccata (Allegro con fuoco)

IV Larghetto

V Vivo – Coda (Allegro non troppo)

PAUS 20 min

*Modest Musorgskij / Maurice Ravel:
Tavlor på en utställning*

30 min

Promenad

I Gnomen

Promenad

II Det gamla slottet

Promenad

III Tuilerierna

IV Polskt oxspann

Promenad

V De okläckta kycklingarnas balett

VI Två judar, en rik och en fattig

VII Marknaden i Limoges. En stor nyhet

VIII Katakomberna

IX Huset på kycklingben

X Stora porten i Kievo

Paus ca kl. 20.00.

Konserten slutar ca kl. 21.00.

Sänds direkt i Yle radio 1 och på webben yle.fi/rso.

CLAUDE DEBUSSY (1862–1918) / COLIN MATTHEWS (f. 1946): PRELUDIER

På beställning av Halléorkestern orkestrerade Colin Matthews åren 2001–2006 Claude Debussys pianopreludier, men han lade även till eget material, modifierade strukturerna och ändrade på ordningsföljden.

Ett av de mest kända preludierna, *La fille aux cheveux de lin*, "Flickan med linhåret", bygger på en dikt av poeten Leconte de Lisle ur dennes samling *Chansons écossaises* (Skotska sånger). Matthews utvidgar stycket genom att halvera tempot men han respekterar pianoversionens simplicitet med skör textur för stråkar och harpa.

Manuel de Falla sände till Debussy ett postkort på Alhambras berömda *La puerta del vino* och Debussy reste ett klingande minnesmärke till kontrasterna i legendernas Spanien. I Colin Matthews orkestrering klingar färger ur Debussys orkesterstycke *Iberia*, morernas mörka röda och ockra färger, som förstärks av en modulation från *Dess-dur* till *Ess-dur*.

Bruyères ("Ljung") gör först intryck av att vara en blomsterminiatur som Matthews laverar med mjuka stråk- och blåsartexturer. Samtidigt ger han Debussys keltiskt klingande melodi tid och utrymme att få luft under vingarna och med stöd av valthorn och basklarinettt mäter den upp den vida heden.

Des pas sur la neige, "Spår i snön", målar upp ett grått landskap där ensamma

fotspår går i snödrivan – kanske i cirkel. De stillsamma och sordinerade nyanserna i Matthews orkestrering beskriver en huttrande väntan i kylan, som efter en liten dynamisk stegring begravs i skymningen i slutet.

La cathédrale engloutie ("Den sjunkna katedralen") drar sig till minnes en gammal legend från Bretagne om katedralen i Ys, som sjunkit till havets botten och blir synlig bara i morgonljuset vid lågvatten för att sedan igen försvinna i djupet. Det sjunkna katedralen är det mest omfattande och det sista av Matthews arrangemang, en tredimensionell vision av en kyrka under vattenmassorna till brusande orgel- och klockklanger. I styckets monumentala kärna börjar det förflutna sjunga sin bortglömda psalm, vars låga bastoner klingar kvar i slutet.

Antti Häyrynen

SERGEJ PROKOFJEV (1891–1953): PIANOKONSERT NR 5 G-DUR OP. 55

Femte pianokonserten är den sista och mest dansanta av Prokofjevs pianokonsert. I konserten kan man höra ekon av baletterna *Le pas d'acier* 1926 och *Den förlorade sonen* (1929) och ställvis är det som om konserten var en balett koreograferad för två dansare med fem fötter – dvs. pianisthänder. Den femsatsiga strukturen är ovanlig men väl motiverad.

Hela verket är strukturerat med en kraftig rytmik och en tonalitet som äventyrar sig långt från G-dur. Första satsen (Allegro con brio) börjar med ett motiv som hoppar i hisnande intervall på pianot medan orkestern inflikar egna för var gång mera tungt vägande kommentarer. Pianosolisten uppträder som en vågad trapetsartist, som stundtals kommer med poetiska anmärkningar därtill lockad av orkestern.

Efter denna sprakande början blottar andra satsen (Moderato ben accentuato) sin humoristiska attityd med ett hamrande ackompanjerande motiv. Pianot presenterar effektivt ett stegande marsschmotiv men mera är på väg: "Jag hade tillräckligt med teman för tre konserter... varje sats fick åtminstone fyra", skröt Prokofjev. Motiven som följer tätt på varandra, kopplas ihop och ger vika för varandra i enlighet med ballettens berättarstil.

Tredje satsen är en Toccata (Allegro on fuoco), en kort och intensivt sprakande variation av första satsens huvudmotiv. Satsen är ett exempel på tonsättarens motoriska toccatastil. Larghetto är en väntad, vilsam och lyrisk långsam sats, vars huvudtema har något av vaggvisans idyll. I mellanavsnittet som övergår i dystra ackord blottar emellertid musiken sin tragiska underton. En repris av första avsnittet med flortunna löpningar för pianot och tynande texturer ger avslutningen en gåtfull prägel.

Finalen (Vivo) har stravinskijliknande rytmer, som driver det trallande huvudtemat och för in det i överraskande situationer. De första delarnas dansanta skutt och hopp ger upphov till sprattlande bravur som avmattas för en stund till

en hemlighetsfullt skvalpande scen för pianot och två fagotter. I slutet skuttar huvudtemat i mål lika intensivt som en pimpelfiskare som springer undan en bristande vår.

MODEST MUSORGSKIJ (1839–1881) / MAURICE RAVEL (1875–1937): TAVLOR PÅ EN UTSTÄLLNING

Målaren och arkitekten Victor Hartmann dog 39 år gammal år 1873. Modest Musorgskij skrev en nekrolog över sin vän i St. Petersburg Gazeta, men efter att ha besökt en minnesutställning över Hartmann som han själv hade bidragit till med några tavlor började tonsättaren planera en mera originell hedersbebyggelse.

Pianosviten Tavlor på en utställning från år 1874 undvek alltför personliga tongångar. Nyckeln till det fantasifulla tongalleriet var snarare en magisk realism. Redan Anatolij Ljadov hade planer i början av seklet på att orkestrera pianosviten men först Maurice Ravel's virtuosa orkestrering från år 1922 som beställts av dirigenten Serge Koussevitzky gjorde musiken världsberömd. Ravel's arrangemang utgick från den år 1886 tryckta och av Rimskij-Korsakov redigerade upplagan av Tavlor på en utställning som i vissa detaljer avvek från originalet som gavs ut först 1931.

Dagens publik har inte i allmänhet sett Hartmanns tavlor och därför får

den visuella fantasin och de undermedvetna associationerna fri flykt. Redan den första tavlan av en grotesk dvärg eller Gnomus med sina ryckande basfigurer får lyssnaren att stanna upp. Efter denna hotfulla syn känns promenaden som en lättnad och vid det lugna Gamla slottet (Il vecchio castello) är det skönt att vila ett tag. Framför de italienska ruinerna står en trubadur som stämmer upp med en melankolisk melodi för saxofon.

Tuilerieträdgården med lekande barn och barnskötare som springer efter dem har målats i klart dagsljus. Den betryckande grundstämningen återkommer då ett polskt oxspann, Bydło, med sina stora hjul passerar på en lerig väg. Lantarbetarens hårda liv och den sympati som det väcker tycks klinga ännu i det följande promenadavsnittet men så blir observatören igen medveten om en ny bild. Hartmann målade en dans för kycklingar som håller på att kläckas utgående från en balettkoreografi av Petipa och Musorgskij låter kycklingarna stappla omkring på scengolvet.

Det komiska scherzot avbryts av en dialog mellan två judar, den rike och pösige Goldberg och den fattige Schmüyle som bönfaller ömkligt i trumpetstämman. Musorgskij kombinerade här i denna scen två porträtt av Hartmann som han hade i sin ägo. Ravel går direkt över till en komisk bild från mellersta Frankrike: det går ett vilt rykte på marknaden i Limoges ("Le marché") och till slut blir det stort gräl mellan torggummorna.

Den virvlande orkestersatsen kolliderar i full fart med gravens frid, med romerska katakomber (Sepulcrum ro-

manum), vars historiska värdighet beskrivs med massiva bleckackord. I detta skede är det som om betraktaren helt och hållet gled in i bilderna, berövad sin trygga position som iakttagare. Hen slängs burdust in mitt i en mardrömslik dans vid Baba-Jagas hydda. De gamla ryska sagornas häxa med sina ugglor flyger över hyddan på en järnmortel med vilken människornas ben mals till föda för häxan. Ur dessa magiska ritualer växer också finalens sublima, nationalistiska motiv fram.

I det skickligt gjorda slutcrescendot låter Musorgskij till sist sitt promenadmotiv gå samman med den sista tavlan, den stora porten i Kiev. Genom den gyllene porten i Rysslands forna huvudstad marscherade i tiden många sagoomspunna hjältar eller bogatyrer och nu leder Musorgskijs musik lyssnarna igenom porten till en berusande klang av klockor, slagverk och bleckinstrument.

Antti Häyrynen

HANNU LINTU

Hannu Lintu tillträdde som Radions symfoniorkesters åttonde chefsdirigent i augusti 2013 och fortsätter därmed sitt tidigare framgångsrika mångåriga samarbete med RSO. Under spelåret 2015–2016 dirigerar Lintu 15 konserter i Musikhuset och åker ut med orkestern på turné till Japan och Österrike.

Före RSO var Hannu Lintu konstnärlig ledare för Tammerforsfilharmonin och chefsdirigent för Helsingborgs

Symfoniorkester. Därtill har han varit förste gästdirigent för Irish National Orchestra. Lintu arbetar regelbundet även med kammarorkestern Avanti! och var konstnärlig ledare för Avantis sommarfestival 2005.

Utöver de viktigaste inhemska orkestrarna har Lintu dirigerat bl.a. Philharmonia Orchestra i London, BBC Scottish Symphony Orchestra, symfoniorkestrarna i Cleveland, Houston, Minnesota, Detroit och St. Louis, radioorkestrarna i Leipzig och Köln samt Orchestre National de Lyon. Under säsongen 2015–2016 gästdirigerar han bl.a. Islands och Baltimores symfoniorkestrar, Statliga orkestern i Moskva och Souls filharmoniker. I maj 2016 återvänder Lintu till Finlands Nationalopera där han dirigerar Wagners Tristan och Isolde. Tidigare har Lintu dirigerat bl.a. Sallinens Kullervo vid Operafestivalen i Nyslott 2014 och Tannhäuser på Tammerforsoperan 2012. Med Estlands Nationalopera har han spelat in Tauno Pyykkänens opera Mare och hennes son.

Hannu Lintu har gjort ett flertal inspelningar för skivmärkena Ondine, Naxos, Avie och Hyperion. Den senaste skivinspelningen är från sommaren 2015, då han spelade in Tjajkovskijs och Mendelssohns violinkonserter med Fumiaki Miura och Tyska symfoniorkestern i Berlin. Många av hans skivinspelningar har fått pris i hemlandet och utomlands. En Grammy-nominering fick Lintu för premiärinspelningen av Einojuhani Rautavaaras opera Kaivos (Gruvan). RSO och Hannu Lintu har även spelat in musik av bl.a. Fagerlund, Berio och Messiaen. Skivan med György Ligetis violinkonsert och orkesterverk

utnämndes till Editor's Choice i tidskriften Gramophone i februari 2014. Under säsongen 2015–2016 spelar Lintu och RSO in musik av bl.a. Lindberg, Melartin och Prokofjev.

Hannu Lintu har studerat piano- och cellospel först vid Åbo konservatorium och senare vid Sibelius-Akademien, där hans lärare i orkesterdirigering var Jorma Panula, Atso Almila, Eri Klas och Ilja Musin. Han har kompletterat sin utbildning bl.a. vid sommarakademien i Siena för Myung Whun Chung. Han vann Den nordiska dirigenttävlingen 1994.

OLLI MUSTONEN

Olli Mustonen är en komplett musiker som på ett unikt sätt kombinerar verksamheten som pianist, dirigent och tonsättare. Han började studera musik i fem års ålder och hans viktigaste lärare var Ralf Gothóni och Eero Heinonen samt tonsättaren Einojuhani Rautavaara. Numera har arbetet fört honom till alla viktiga konsertsträder i världen där han gett egna solokonserter och uppträtt som solist med topporkestrar.

Under de senaste säsongerna har Mustonen uppträtt som solist med bl.a. London Symphony Orchestra, Mariinskijteaterns orkester, New York Philharmonic Orchestra och Frankfurts radiosymfoniker. Som dirigent har han under de senaste åren samarbetat förutom med de inhemska orkestrarna med bl.a. Jerusalem symfoniorkes-

ter, Orchestra della Toscana i Florens, Operaorkestern i Genua, WDR:s symfoniorkester i Köln, Melbourne Symphony Orchestra, Tjajkovskij-symfoniorkestern i Moskva, Northern Sinfonia, NHK-symfoniorkestern i Tokyo, Estlands nationalorkester och Staatskapelle Weimar. Med Helsingfors Festivalorkester som han själv grundat har han företagit turnéer i Centraleuropa, Japan och Kina.

Bland Mustonens egna tonsättningar intar orkesterverken en central plats. I maj 2014 uruppfördes Mustonens andra symfoni "Johannes Angelos" som skrivits på beställning av Helsingfors stad.

Mustonens skivproduktion är omfattande och innehåller ett flertal prisbelönta helheter, till exempel skivinspelningen av Alkans och Sjostakovitjs preludier som fått Edison Award och Gramophone Award. Bland de senaste inspelningarna finns en komplett inspelning av Beethovens pianokonsorter med Tapiola Sinfonietta, Respighis Concerto in modo misolidio med RSO och Sakari Oramo samt soloskivor med musik av bl.a. Bach, Tjajkovskij, Sibelius, Skrjabin, Rachmaninov, Prokofjev och Sjostakovitj.

Mustonen har tilldelats Finlandspriset av Undervisnings- och kulturministeriet och Finlands Lejon-ordens Pro Finlandia-medalj år 2003.

RIITTA NELIMARKKA

Riitta Nelimarkka är med sin mångsidighet en av de mest spännande inhemska bildkonstnärerna.

Till hennes kännetecknande egenskaper hör djärva färger, rörelse och glädje, skicklig teckning, märkliga semiabstrakta gestalter, exceptionell humor och stark erotisk känsloladdning.

Nelimarkka började sin karriär med film. De prisbelönta Sammon tarina (Berättelsen om Sampo, 1972 – 1974) och Seitsemän veljestä (Sju bröder, 1979) som åkt världen runt är pionjärarbeten inom den finländska långfilmsanimationens historia. Sedermera har hon utvidgat sin palett till andra visuella konstfrån måleri till textilbilder.

Stora utställningar har Nelimarkka haft bl.a. på Amos Andersons konstmuseum och Konsthallen i Helsingfors, Hallwylska museet i Stockholm, Nationalmuseet i Lima, Ryska konstakademins galleri Tsereteli i Moskva, världsutställningen i Hannover och FIDM-museet i Los Angeles samt Maison de l'Europe i Paris och La Maison de l'Amérique latine i Monaco. På Slottet Bonga, ett patricierhus i Lovisa som Nelimarkka restaurerat tillsammans med Jaakko Seeck, finns en permanent utställning som består av ett tvåhundra-tal föremål (bonga.fi).

Till de nyare arbetena hör en ca 13 meter lång glasmålning ("glasal") i Sandudds paviljong, "Without too much thinking" samt en pärlande "kvinttyk" bestående av ca 1000 bilder som sammanställts till Claude Debussys Preludier vid en konsert som dirigeras av Hannu Lintu.

Riitta Nelimarkka har fått bl.a. Kritikens sporrar, Jussipriset, det statliga fimpriset, pris vid internationella festivaler för animationsfilmer, t.ex. i Venedig och Jerevan, och biennalen för

bokillustrationer i Brno och i Bologna. Hon har fick professorstiteln 2008 och den franska utmärkelsen Ordre des Arts et des Lettres, le grade d'officier 2016.

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) är Oy Yleisradio Ab:s orkester och har som uppgift att producera och befrämja finländsk musikkultur. Orkesterns chefsdirigent är Hannu Lintu som tillträdde sin post hösten 2013. RSO:s hedersdirigenter är Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Den ursprungliga tiomanna Radio-orkestern grundades år 1927. På 1960-talet utvidgades den till en fulltalig symfoniorkester. RSO:s tidigare chefsdirigenter är Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Förutom de stora klassisk-romantiska mästerverken omfattar RSO:s repertoar en hel del nutida musik och orkestern uruppför årligen ett flertal verk som beställt av YLE. Till RSO:s uppgifter hör även att förse radions arkiv med friköpta inspelningar av hela den inhemska orkesterrepertoaren. Under spelåret 2015–2016 uruppför orkestern sex verk som beställts av Yleisradio Ab. Därtill består programmet bl.a. av pianokonsorter av Beethoven och Prokofjev, symfonier av Schumann och Brahms samt Mendelssohns oratorium Elias. Till orkesterns gästartister

hör bl.a. pianisterna Murray Perahia, Nelson Freire och András Schiff, dirigenterna David Zinman, Tugan Sohijev och Manfred Honeck samt sopranen Karita Mattila och mezzosopranen Anne Sofie von Otter.

RSO har spelat in på skiva musik av bl.a. Ligeti, Eötvös, Nielsen, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen samt premiärinspelningen av Armas Launis opera Aslak Hetta. Orkesterns skivor har fått pris av bl.a. BBC Music Magazine, Académie Charles Cros och MIDEM Classical. RSO:s skiva med Ligetis violinkonsert och verk för orkester valdes till Editor's Choice i tidskriften Gramophone i februari 2014.

RSO företar regelbundet konsertturnéer på olika håll i världen. Under säsongen 2015–2016 uppträder orkestern under Hannu Lintus ledning i Japan och i Österrike.

RSO:s radiokanal, Yle Radio 1, radierar alla orkesterns konserter. I allmänhet sänds såväl de utländska som inhemska konserterna direkt. Konserterna kan även avlyssnas på RSO:s webbsidor (yle.fi/rso) och ses live i hög resolution. En stor del av konserterna televiseras också direkt på Yle Teema.